

הרב דביר אזולאי, ישיבת מרכז הרב

בירור היחס בין התורה ללומדיה

פתיחה

יש לברר ולבאר את היחס בין התורה ללומדיה, וזאת משתי בחינות: א. מהי השפעת התורה על הלומד? מהי הגישה הנכונה לכך בעת שניגשים ללמוד תורה? ב. האם התורה עיקר, או שמא החכמים שלומדים את התורה? מי עיקר ומי טפל ביחס בין התורה עצמה לבין מי שלומד אותה?

סתירת הגמרות אם התורה עיקר או לומדיה

בגמרא במסכת קידושין (לג ע"ב) נאמר:

מהו לעמוד מפני ספר תורה? ר' חלקיה ור' סימון ור' אלעזר אמרי: קל וחומר, מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן!?

לכאורה מדברי הגמרא בקידושין עולה בבירור שהתורה עיקר, ומי שלומד תורה הרי הוא טפל אליה. התורה חידשה שצריך לכבד את מי שלומד תורה ולקום מפניו (כדכתיב "והדרת פני זקן", ראה בסוגיה שם), רק מפני שהוא נושא בקרבו את התורה, ולימדה התורה שצריך לכבד את ה'קל' (לומד התורה), כדי שנדון בקל וחומר שיש לכבד את ה'חמור' (התורה בעצמה).

אולם במסכת מכות (כב ע"ב) אומרת הגמרא:

אמר רבא **כמה טפשי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבה**, דאילו בס"ת כתיב ארבעים, ואתו רבנן בצרו חדא!

מפשט דברי הגמרא במכות לכאורה נראה ברור, שלומד התורה ("גברא רבה") הוא העיקר, ואילו התורה בעצמה טפלה אליו, ולכן טפשי לכבד את התורה ולקום מפני ספר תורה שעובר, ולא לקום מפני לומד תורה שעובר. הטיפשות לכאורה מלמדת על דבר 'אבסורדי': אם את ה'קל' (התורה בעצמה) אתה מכבד, כל שכן שעליך לכבד את ה'חמור' (לומד התורה). נמצא אם כן שיש לנו סתירה בין שתי הגמרות.

תירוצי הר"ן והתוספות לסתירה אם תורה עיקר או לומדיה

הר"ן במסכת קידושין (יד ע"ב בדפי הר"ף) מתקשה בסתירה זו, וכותב ליישב אותה בשתי דרכים, האחת משלו, והשנייה בשם התוספות. נעיין בדבריו, ותחילה נביא את התירוצו של הר"ן עצמו:

ומה מפני לומדיה עומדין, מפניה לא כל שכן. והא דאמרינן במסכת מכות כמה טפשאי הני אינשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי גברא רבה, **לאו משום דעדיף גברא רבה מספר תורה, דהא איפכא אמרינן הכא, אלא לומר: דכיון שאלמלא הם, היתה התורה כרוכה ומונחת, ואינה מפרשי לה, כדאמרינן התם: דהא באורייתא כתיב ארבעים יכנו, ואתו רבנן ובצרי להו חדא, כמה טפשאי נינהו דלא סברי דכשם שראוי לעמוד מפני ספר תורה, כך ראוי לעמוד מפני לומדיה.**

בדברי הר"ן מתבאר היחס בין התורה ללומדיה: לעולם התורה עיקר, וזהו הקל וחומר במסכת קידושין "ומה מפני לומדיה עומדים, מפניה לא כל שכן"? אולם, כיון שהתורה בעצמה אינה מבוארת ואינה מבוררת, והרי היא "כרוכה ומונחת", כלומר סתומה וחתומה גבוה מעל גבוה, והחכמים שלומדים את התורה מפרשים ומבארים אותה, ומוציאים אותה כביכול מן הכוח אל הפועל, לכן טיפש יהיה מי שיכבד את התורה ולא יכבד את לומדיה שמפרשים אותה. לא מכיון שהם העיקר, ולא מכיון שהם חשובים יותר ממנה, אלא מכיון שמבלעדי לומדי התורה, התורה לא היתה מובנת, לכן צריך לכבד גם אותם, אך לעולם התורה עיקר.

בשלב הקושיא, בסתירה, הר"ן הניח ששתי הסוגיות עוסקות באותה השאלה בדיוק: מי חמור ומי קל, התורה או לומדיה, ולכן נוצרה הקושיא. בתירוצו מחדש הר"ן, שהגמרות עוסקות בנושאים שונים: בעוד שהגמרא במסכת קידושין עוסקת בשאלה מי חמור יותר, ולימדה הגמרא שהתורה חמורה יותר מלומדיה, הגמרא במסכת מכות עוסקת בדברי מוסר ותוכחה למי שמתרשל מקיום מצוות "והדרת פני זקן". ותוכן המוסר הוא: לא יתכן ("כמה טפשאי") לכבד את התורה ולא את לומדיה, שהרי התורה בעצמה "כרוכה ומונחת", ולכן יש לכבד גם את לומדיה, שהרי הם מפרשים ומבארים את התורה.

תירוצו נוסף כותב הר"ן שם בשם התוספות:¹

1. דברי התוספות אינם לפנינו.

ובתוספות אמרו דהתם הכי קאמרין: כמה טפשאי הני אינשי וכו', דהא למיקם
מקמי ספר תורה לא ידעינן אלא מקל וחומר דגברא רבה.

גם התוספות לומדים כמו הר"ן, שהגמרות עוסקות בשאלות שונות, והגמרא במסכת
מכות עוסקת בדברי מוסר למי שמתרשל מקיום מצוות קימה מתלמיד חכם, בעוד
שהגמרא בקידושין מלמדת שהתורה חמורה יותר מלומדיה. אלא שלר"ן המוסר הוא
מצד שלא יתכן שלא לכבד את מי שמלמד תורה ומפרש אותה, ואילו לתוספות המוסר
חריף וחד יותר: הרי החכמים הם הם אלו שגילו (מכוח הקל וחומר שלמדו ולימדו) שיש לקום
מפני ספר תורה, ואם כן יהיה אבסורדי וטיפשי לכבד את התורה ולא לכבד את לומדיה,
מאחר והם אלו שגילו שיש לכבד את התורה ולקום מפניה.²

דברי מהר"ל שהתורה ניתנה כביכול חסרה ולומדיה מתקנים אותה

עתה נתבונן בדברי מהר"ל מפראג בספר תפארת ישראל (פרק טו):

הלא כאשר תתבוננו במעשה השם יתברך, שכל אשר נברא, צריך תקון ועשייה.
הרי החטים צריכים תקון לעשות אותם כדי שיהיו מתוקנים לאדם, ולא נבראו מן
השי"ת שיהיו חטים גמורים. ובמדרש (ב"ר יא, ו), כל מה שנברא בששת ימי
בראשית צריך תקון ועשייה אחרת, כגון חטים צריכים לטחון, החרדל צריך

2. על אגרות משה (או"ח ח"ב ס' לד): "דיש להסתפק בחיוב כבוד ת"ח שחיבה תורה, אם הכבוד הוא
להתורה, שכמו בתורה כתובה על ספר צריך ליתן לה כבוד כך חיבה תורה ליתן כבוד להתורה שבאדם
שלמדה, אבל להאדם עצמו לא שייך חיוב הכבוד, או דהכבוד חיבה התורה ליתן להאדם שהשיג בעמלו
בכחו ובכשרונותיו שנתן לו השי"ת את חכמת התורה, ולא להתורה שבו דלא נחשב זה בעין כמו
בכתובה על ספר, רק להאדם שנתגדל כ"כ שהשיג חכמת התורה החשיבתו תורה וחיבה שיתנו לו
כבוד... הנה יש לתרץ בזה הסתירה... וע' בר"ן קידושין שמקשה זה ותירץ בשני פירושים ועדיין קשה
אף לתירוץ... ולפי מה שבארתי יש לפרש בדרך זה, דודאי האינשי שאמר רבא לא עברו על העשה
והיו קיימי מקמי גברא רבה, אך הם עמדו לא מפני חשיבות הגברא רבה אלא מפני התורה שבו,
שחושבין אותם כס"ת הכתובה על ספר ולא מפני הגברא רבה שהשיג חכמת התורה בעמלו, ולזה אמר
שהוא טפשות, דהגברא רבה יש לו חשיבות מצד שהוא מחדש דברים בתורה בכחו ובכשרונותיו ע"י
למודו הרב, ולא רק מחמת שיש בו התורה שלמד ככתובה על ספר, כדחזינן דהם מחדשין הרבה דברים
כמו במלקות שבצרו חדא וכן בכל דבר ודבר, ולכן צריך להיות הקימה מפני הגברא רבה ולא מפני הס"ת
שבו. ונמצא שאינו סותר הק"ו, דעכ"פ כיון שעומדין מפני גברא רבה בשביל שהשיג בכחו ובכשרונותיו
חכמת התורה, כ"ש שצריך לעמוד מפני התורה גופה, אבל העמידה מפני הגברא רבה הוא מפני האדם
עצמו שהשיג לתורה, ולא לפני התורה שבו שאינה בעין. ונוגע זה גם לדינא, שלכן אין מחוייבין לעמוד
מפני אדם שידוע כל התורה שבכתב בעל פה ואף גם מתורה שבע"פ אם אין מבין לדמות מלתא למלתא
כדלעיל... [י.ה.]

להמתיק, התורמוס צריך להמתיק ע"כ. כמו שביארנו בפרק שני באריכות עיי"ש, וכל זה כמו שהתבאר שם ענין זה, עיי"ש. ומפני כי התורה ניתנה מן השם יתברך על ידי הנביא, ומעלת השכל הוא יותר מן הנביא, וכמו שאמרו (ב"ב יב ע"א): חכם עדיף מנביא. לפיכך, כמו שפועל השכל הוא יותר גדול מן הטבע, כמו שהביא רבי עקיבא ראייה כי פעולת האדם השכלי יותר גדול מן הטבע, כך פעולת השכל יותר גדול מן הנבואה, שכך אמרו ז"ל חכם עדיף מנביא. ולכך החכמים הם הם תיקון והשלמה אל התורה. ואף שנתנה בסיני על ידי משה שהיה נביא ה', מ"מ מצד החכמה, שהיא גדולה מן הנבואה, השלמת התורה על ידי השכל, שהוא מברר הכל.

המדרש מחדש, שכמו שבטבע הבריאה נוצרה בכוונה תחילה חסרה ו'גולמית', ועל האדם בכוחו ובחוכמתו לתקן ולהשלים את מעשה הבריאה, כך גם בטבע הרוחני: האדם נברא חסר, עם ערלה, ועל האדם לתקן ולהסיר את הערלה. מהר"ל מחדש על גבי המדרש, שכמו שהיסוד הזה נכון בטבע הגשמי ובטבע הרוחני, כך היסוד הזה נכון גם לגבי התורה עצמה: התורה ניתנה על ידי נביא, וכוח הנבואה אינו מבורר דין, ורק כוח השכל והחכמה יכול להשלים את התורה, לברר ולבאר אותה. ולכן "חכם עדיף מנביא", כי הנביא מגיש תורה חסרה כביכול ("כרוכה ומונחת" בלשון הר"ן לעיל), והחכמים הם אלו שמשלימים את התורה ומפרשים אותה ומוציאים אותה מן הכוח אל הפועל. וזהו רצון נותן התורה ברוך הוא: שהתורה תינתן חסרה וגולמית, והחכמים באמצעות שכלם וכוחם התורני, יבררו ויפרשו את התורה, ויוציאו אותה לאור.

לכאורה, לאור דברי המהר"ל, מעלתם של החכמים לומדי התורה, עדיפה ממעלת התורה בעצמה, שכן אמרו חז"ל "חכם עדיף מנביא", וזה נראה שלא כדברי הר"ן והתוספות לעיל. אולם לא כן הדבר, כפי שנראה בדברי בעל קצות החושן.

ביאור השב שמעתתא ליחס בין התורה ללומדיה

בעל קצות החושן בהקדמה לספרו שב שמעתתא (ד"ה עתה ישכיל) כותב לבאר את דברי המהר"ל על ידי משל נפלא:

ונ"ל לפמ"ש בספר תפארת ישראל: דכאשר נתבונן במעשה הבורא כל הנבראים צריכין תיקון ועשיה וכו'. וזה כוונתם ז"ל הני טפשי דקיימי מקמי ס"ת ולא קיימי מקמי רבנן, דעיקר תיקון והשלמת התורה, עיי" החכמים דבצרי חדא, וה"ז כמי שיש לו כרם מלא גפנים נטע שורק, ואדם אין לעבוד את אדמתה, הנה כרמו כלא

היה, אולם אם ישכור פועלים ויעבדו עבודת הכרם ויעשו ענבים בקרן בן שמן, אז הידד הידד יקראו הדורכים, כרם חמד ענו לה. ומ"מ לא יהיו הפועלים מיטב קנינו, כי הכרם הוא העיקר, אך הוא צריך אל הפועלים, ובלעדם לא יכון. וכמו כן הוא בתורה: אם אין ת"ח לברר ולתקן, והיה כדברי ספר החתום, שאין לך מצוה מפורשת בתורה: תפילין לא נודע כמה פרשיות ומה לכתוב, וכן ציצית, ומזוזה, ושעטנז ורבות כהנה, ובמלקות בצרי חדא, ובלעדי הת"ח התורה כלא היתה, אבל אם כבר החזקנו ידי המחזיקים הת"ח המתקנים אותה, וכבר אכלנו את לחמה ויינה שתינו, אז היא העיקר ולא פועלים, כמו המרגליות, בתחילת מציאתה שתומה ומכוסה ואינה חשובה מאומה, וכשיש עבד נוקב מרגליות אז הוא יעשנה ויחשיבנה מאוד, ואמנם לא יחשב העבד לעיקר, כ"א המרגליות. וכן התורה, אם מפני לומדיה אנו עומדין, שהם הפועלים וכבר תקנו אותה והשלימוה, מפניה לא כ"ש, שהיא העיקר, והבן.

השב שמעתנא מחבר את המהר"ל לדברי הר"ן שראינו לעיל: התורה היא העיקר, והחכמים הם אלו שמתקנים אותה. היחס ביניהם ברור: ה'נחת רוח' העיקרית שיש לבורא העולם, היא מעצם האידיאל הרוחני שנקרא 'תורה'. וכפי שאמרו חז"ל "תורה קדמה לעולם" (נדרים לט ע"ב), והעולם הזה בא להגשים את אידיאל התורה. אלא, שכמו אותו 'כרם בן שמן', שעושה נחת רוח לבעליו, ולא יתכן ליהנות מהכרם בלא פועלים מסורים שמתחזקים ומתפעלים את הכרם, כך גם בתורה, בלא לומדיה, אין לבורא כל כך 'נחת רוח' ממנה, שהרי היא כביכול שתומה גנוזה וחתומה. נמצא שהחכמים שלומדים ומפרשים את התורה, הם אלו שגורמים לנותן התורה את ה'נחת רוח' בפועל. אך לעולם התורה עיקר, וכפי שביאר הר"ן.

הגישה הנכונה כשניגשים ללמוד תורה

לענ"ד מתבהרת כאן נקודה יסודית וחשובה ביותר: בעולם המערבי מקובל בדרך כלל לחשוב, שהאדם, החוקר, הוא העיקר. האדם הוא המרכז, והחכמה באה לשרת אותו, את דעותיו ואת הנאותיו ורצונותיו.

בדברי הר"ן ומהר"ל מתברר שבתורה זה שונה: נדרשת ענווה אמיתית וגמורה כדי ללמוד תורה:³ הלומד אינו המרכז, דבר ה' המתגלה בתורה הוא העיקר, ואנו עסוקים בעולמו של 'נותן התורה', ומאמצים את כל הכוחות כדי לרדת בשכלינו לעומק כוונת הבורא בתורה.

3. ע' מסכת תענית דף ז ע"א, ועוד.

אנו, לומדי התורה מסקלים, מנפים, מתקנים, אך המגמה היא: הנחת רוח שיש לנותן התורה מ'הכרם', מהתורה הקדושה. וכמו ש"עבד נוקב מרגליות" לא יטעה לחשוב שהוא העיקר ולא המרגלית, כך גם על לומד התורה לזכור ולהפנים שהתורה ודבר ה' הם העיקר, והוא אינו אלא 'פועל' בעולמו של הבורא.

גדר 'תורה לשמה' לדעת הרא"ש והנפש החיים - לאור האמור

לאור דברי הר"ן, המהר"ל והשב שמעתתא, ניתן להבין את פירושה המיוחד של הרא"ש ורבי חיים מוולוז'ין בספרו נפש החיים, בגדר 'תורה לשמה':

כתב נפש החיים (שער ד פ"ג) בביאור המושג המרומם 'תורה לשמה':

והעניין כמו שפירש הרא"ש ז"ל על מאמר רבי אלעזר ברבי צדוק (נדרים סב ע"א): עשה דברים לשם פעלן, ודבר בהן לשמן, וזה לשונו: עשה דברים לשם פעלן, לשמו של הקדוש ברוך הוא שפעל הכל למענהו. ודבר בהן לשמן. **כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה, כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול**, ולא לקנטר ולהתגאות, עד כאן לשונו. דקדק לבאר שינוי לשונו דרבי אלעזר ברבי צדוק, שבעשיה אמר לשם פעלן, ובדבור אמר לשמן. לכן בענין העשיה פירש לשמו של הקב"ה, שפעל הכל למענהו, ובענין הלמוד פירש לשם התורה וכו'. וכוונתו ז"ל מבואר, היינו: כי עשיית המצוה ודאי שצריכה להיות למצוה מן המובחר בדביקות ומחשבה טהורה שבטהורות כפי שכלו והשגתו, כדי שיתקלס עילאה לגרום תיקוני העולמות וכחות וסדרים העליונים וכו'. **אבל** על הנהגת האדם בשעת עסק התורה בדיני המצות והלכותיהן אמר: ודבר בהן, ר"ל הדבור בעניני המצות והלכותיהן, **יהיה לשמן, פירוש: לשם הדברי תורה, היינו לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול.**

דברי הנפש החיים אמנם מפורסמים, אך במבט פשוט דבריו מעלים תמיהה גדולה: מה המשמעות של תורה לשמה 'לשם התורה'? וכי התורה היא ישות בפני עצמה שצריך ללמוד כדי 'לרצות' אותה? למה לא נכון פשוט ללמוד תורה לשם ה' נותן התורה שציוה ללומדה, כמו שמקיימים מצוות לשמו יתברך? מהו העניין הגדול של לימוד לשם הלימוד ו"להוסיף לקח ופלפול"?

לפי מה שלמדנו לעיל בר"ן, במהר"ל ובשב שמעתתא, הדברים מחוורים: בורא העולם נתן לנו את התורה חסרה, סתומה, גנוזה וחתומה, כדי שנבין אותה, נלבן אותה, נתקן אותה, ונוציא אותה מן הכוח אל הפועל. וזהו עיקר רצון הבורא ית"ש במסירת התורה לבניו, שהם ילמדו ויבינו ויפרשו אותה. ומשכך, זה מה שאמור לעשות כל מי שלומד תורה, וזו

צריכה להיות המגמה שלו בלימודו: להתאמץ להבין ולבאר כל סתום וחתום, לפרש ולחדש ולגלות את עומק התורה בעמל גדול.⁴ זהו עצם רצון הבורא, וזהו ה'נחת רוח' הגדול שיש לבורא בעולמו. והיינו 'תורה לשמה' לשם עשיית רצון הבורא, שרצה וציוה שהלומד יהיה מרוכז "לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול".

דברי רבי חיים מוולוז'ין בגדר 'חידושי תורה'

והנה, היה מקום לחשוב בטעות, ש'לומדיה' של התורה, הם רק אלו שבכוחם להיות בבחינת 'בצרי חדא', והיינו חז"ל הקדושים הקדמונים שהיו עיקר התורה שבעל פה, ולנו, לומדי תורה המאוחרים, אין שייכות וקשר לזה. אולם באמת הדברים אינם נכונים.

וכך כתב רבי חיים מוולוז'ין בספרו אורחות חיים כתר ראש (סימן נו)⁵ בביאור גדר 'חידושי תורה':

חידושי תורה נקרא כל מה שלומד יותר, ומתבררים הדברים ומחזורים אצלו, כל זמן שאתה ממשמש בהם אתה מוצא בהם טעם, וכשמרבה לחזור, נתבאר בזה טעמים ופירושים שנתחדשו, וזה נקרא חידושי תורה, בין שהוא מחדש או אחר, רק שיצא הדבר לאור.

לאור כל האמור, דברי רבי חיים מוולוז'ין מאירים ופשוטים: רצון ה' שכל לומד תורה יעמול ויבין את התורה בשכלו, ילמד ויתעמק, יבין ויחכים. ובזה הוא מבאר את התורה לעצמו, והרי הוא הופך אותה מתורה ש"כרוכה ומונחת", לתורה מפורשת ומבוארת (לעצמו), והוא מוסיף בה "לקח ופלפול". ו"בין שהוא מחדש", ובין שהוא לומד לעצמו דבר חדש שלא הבין בעבר. עצם ההבנה החדשה, עצם הלימוד החדש. מעצם הבהירות החדשה בלימוד, הרי התורה "יצאה לאור" בשכלו ובדעתו, וזהו גופא רצון הבורא בנותנו את לנו את תורתנו אמת. ולכן אין צורך דוקא לחפש לחדש 'חידושים' שלא שמעתן אוזן, אלא יש ללמוד ברצינות וביגיעה, בעמל ובענווה מול דבר ה', ואם גם 'נולדו' חידושים, מה טוב, אך החידושים כשלעצמם אינם המטרה, מפני שעיקר החידוש היינו עצם הבריר והגיוני שעבר הלומד בשכלו, ובכך "הוסיף לעצמו לקח ופלפול".⁶

4. ע' רש"י שבת דף פח ע"ב, ד"ה למיימינים.

5. וע"ע במשנ"ב סימן רצ סק"ג.

6. וע"ע בדברי רבי אברהם מן ההר בנדרים (מח ע"א), ובדברי האגלי טל בהקדמת ספרו.

ענף נוסף בביאור היחס בין התורה ללומדיה: חשיבות היחס הראוי לתורה והערכתה בעיני הלומד

והנה היה מקום לחשוב בטעות, שהתורה הרי היא ככל חכמה, והיכולת לקנות תורה בקניין חשוב, קשורה לגורמים שונים, כגון היכולת השכלית של הלומד, ותו לא. אולם אין הדבר כן, כפי שמלמד הגמרא במסכת יבמות (ק"ז ע"א), שהתורה שורה באדם, בדיוק לפי היחס שלו אליה: "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ורבי יהודה, ההיא בדברי תורה כתיב".

ופירש שם רש"י:

בדברי תורה כתיב. לפי פנים ולב שאתה נותן לתורה, לבך עומד לך להעמיד גירסא: אם יגעת בה, תמצא, אם לא יגעת, לא תמצא.

מתבאר כאן בדברי הגמרא, שהתורה איננה כשאר החכמות שדי בלימוד אינטלקטואלי גרידא בכדי לקנותם, אלא, מכיון שיש קישור רוחני פנימי ונשמת⁷ בין התורה ללומדיה. לכן חשוב ביותר היחס הנפשי של הלומד אל התורה: "לפי פנים ולב שאתה נותן לתורה, לבך עומד לך", כלומר, קניין התורה העצמי של האדם, החיבור הרוחני שגורם שהתורה הופכת להיות חלק מהאדם, הוא לפי האיכות והכמות של העמל השכלי⁸ ("פנים"), ולפי האיכות והכמות של הכבוד, האהבה והחיבור הרגשי ("ולב") לתורה.

חשיבות השאיפה והרצון ללמוד תורה: הבטחת נותן התורה למילוי שאיפה זו

קישור נוסף בין התורה ולומדיה, וכעת מצד לומד התורה ביחס לתורה, מצאנו בגמרא בברכות (ג ע"א), המלמדת על חשיבות מילוי הרצון, התאוה והחשק ללימוד התורה: "הכתיב הרחב פיך ואמלאהו, ההוא בדברי תורה כתיב".

ופירש רש"י בספר תהלים (פא, יא) על פס' זה: "הרחב פיך, לשאול ממני כל תאות לבך. ואמלאהו, ככל אשר תשאל, אמלא".

בורא העולם מתחייב כביכול לכל מבקש תורה באמת: בדיוק כפי 'כמות' התורה שתבקש ותשאל ממני, כך אתן לך. לא פחות ולא יותר. ואם ראית מי ש'קנה' הרבה תורה, דע לך

7. וע"ע סנהדרין צט ע"ב.

8. וע"ע מגילה ו ע"ב.

שהוא 'ביקש' ו'שאל' הרבה תורה. ומי שראית שקנה תורה גדולה, דע לך שהוא 'שאל' תורה גדולה.

מובן שבקשת התורה אינה באה לידי ביטוי רק בתפלה להצלחה בלימוד התורה,⁹ אלא עצם העמל בתורה מבטא את 'בקשת התורה' במידה גדולה.

דברי מחבר ספר חכמת אדם ביחס בין התורה ללומדיה

ביטוי נשגב ומיוחד ליחס המרומם בין התורה ללומדיה, מצאנו בדבריו המרגשים של בעל ספר חכמת אדם בהקדמתו (ד"ה דע לך):

ודע לך אחי: **כי לימוד התורה היא פעולת הנפש ותולדותיה**, וכמו שאמרו ז"ל על האשה שאם אין דעתה להינשא וישבה עשר שנים בלא בעל, לא תלד עוד, ואם דעתה להינשא לאיש, אף שישבה שנים הרבה בלא בעל, אעפ"כ נשאר כח הלידה בנפשה, וכאשר נשאת, תלד.¹⁰ כך האיש הישראלי, אם יעזוב את התורה ומייאש ממנה, אזי גם היא מרחקת ממנו, ולא נשאר בנפשו עוד כח הלידה, **אבל אם אין דעתו נעזבה, רק מחמת אונס אי אפשר לו ללמוד ולדבק בה, ח"ו שתתרחק ממנו, רק שתשב באלמנותה ומצפה להינשא עוד אליו, ונשאר הכח בנפש.**

כאמור, לימוד התורה והקשר עמה אינו רק לימוד שכלי גרידא, אלא בעיקר "פעולת הנפש ותולדותיה", על פי חוק וטבע רוחני שקבע נותן התורה. ולכן, הגם שבדרך הטבע מי שעוזב איזה חכמה זמן ממושך, אותה החכמה תשתכח ממנו, ואין זה משנה אם עזיבת החכמה נעשתה באונס וברצון, בתורה הדבר שונה. התורה כביכול "מצפה להינשא עוד אליו", מחמת הקישור הרוחני שבורא העולם הטביע בין לומד התורה לתורה.

דברי מרן הרב קוק על השפעת יראת ה' והאמונה בו ובתורה להצלחה בקניין התורה

בעזרת נותן התורה, נסיים בדברי מרן הרב קוק זצ"ל בספרו שאלות ותשובות דעת כהן (ס' נא), שכתב הדרכה מעשית לתלמידים החפצים לזכות "לבוא ברבות הימים למדרגה חשובה והגונה בכתרה של תורה":

9. ע' תמורה טז ע"א.

10. ראה יבמות לד ע"ב.

ראשית כל ראוי להסביר לכל התלמידים את היסוד הגדול, שכל הצלחת התורה למצוא סימן ברכה בלמודו, למיגמר ולמיסבר, לבא ברבות הימים למדרגה חשובה והגונה בכתרה של תורה, תלויה היא לפי מדת יראת ד' ועומק קדושת האמונה הטהורה המושרשת בנפש. כי הרחבת הכח השכלי והעמקתו, לטישתו והסתעפותו לסעיפים רבים, שהוא היסוד הגדול לחריפות ולבקיאות, תלויה היא בעומק הרצון הנפשי המתעורר להוקיר את העניינים הלמודיים שהוא עוסק בהם. וכיון שהוא עוסק בתורה, שהיא דבר אלהים חיים, איכות ההוקרה הפנימית של חביבות עסקה של תורה, תלויה היא בנקודת קדושת יראת ד' האמתית, השרויה בלבבו של העוסק בתורה פנימה, שכל מה שברכתה של יראת שמים הולכת ומתגברת בלב בקדושה ובטהרה, כן נעשים דברי תורה, שהם מאור פני מלך חיים, יקרים ונשגבים בעיניו, ומרוב חביבותם, מתקשר בהם החשק הנפשי הפנימי, וטבע החשק הפנימי הוא לעורר את כל כחות הנפש בזירוז של חיים, בשמחה ובטוב לב, בתשוקה גדולה ונעימות של תענוג רוחני עליון ונשגב.

כאמור, הקישור לתורה אינו קישור שכלי גרידא, אלא בעיקר קישור נשמתי והתאמה רוחנית. ולכן, ככל שיגביר הלומד את מידת יראת ה' בקרבנו, והיינו ריחוק וסלידה מדברים שנותן התורה הרחיק, ויחזק את עומק קדושת האמונה שטבועה בו, אמונה בנותן התורה ובעצמו, כך יזכה לקניין תורה גדול ועמוק. וככל שיגביר את הרצון ואת החשק הפנימי להוקיר ולהעריך את דברי התורה, כך יזכה לעורר בנפשו את כל כוחות הנפש והדעת, ויזכה "לבוא ברבות הימים למדרגה חשובה והגונה בכתרה של תורה". אמן!